

Juni, de maand waarin deze aflevering van Vrij en Blij verschijnt, is de maand van de rozen. Toen in Mei de vruchtboomen zoo heerlijk bloeiden en allerlei bloemen, in 't wild en in de tuinen, geurden en pronkten, was er aan de rozenstruik nog niet veel moois te bespeuren.

Maar nu, in Juni, zijn ook de rozen ontloken en maken ze deze maand meê tot de mooiste van 't heele jaar.

De roos wordt wel eens de koningin der bloemen genoemd. Men doet dat om aan te duiden, dat ze in schoonheid alle andere bloemen overtreft.

Voor dat we een en ander over de rozen gaan vertellen, eerst iets over bloemen in 't algemeen.

Een volledige bloem bestaat uit een viertal kransen, n.l. kelk, bloemkroon, meeldraden en stampers. De kelk is meestal (niet altijd) groen gekleurd en dient tot bescherming van de overige meer teere deelen van de bloem. De bloemkroon bestaat in den regel uit vier of meer vaak prachtig gekleurde en niet zelden vreemd vergroeide blaadjes. Daarna volgen de hoofddeelen van de bloem, de meeldraden en stampers. Aan de meeldraden is doorgaans duidelijk te onderscheiden een knopje en een steeltje, helmknopje en helmdraadje geheeten. Het eerste, helmknopje bevat het stuifmeel. De stampertjes bestaan uit drie deelen: stempel, stijl en vruchtbeginsel. Meeldraden en stampers zijn eigenlijk blaadjes, die sterk vergroeid zijn in verband met den dienst dien ze hebben te verrichten.

Zal een plant vrucht dragen, dan is het noodig, dat de stempel, die op een bepaalden tijd een kleverig vocht uitzweet, bedekt wordt met stuifmeel. Aan een der stuifmeel-korreltjes groeit, als het op den kleverigen stempel is beland, een buis, die door het stijltje dringt en het vruchtbeginsel in staat stelt zich tot een vrucht te ontwikkelen. Regel is dat het stuifmeel door insecten van de eene bloem naar de andere wordt overgebracht. Door allerlei

oorzaken, bijv. het verschil in tijd van rijpheid wordt voorkomen, dat het stuifmeel de stampers van dezelfde bloem bevrucht.

Nu zijn er bloemen (zooals tulp, crocus, lelie, meiklokje enz.) die inplaats van kelk en bloemkroon maar een krans hebben, een z.g. bloemdek, waarvan de blaadjes doorgaans veel steviger zijn dan gewone bloemblaadjes; 't lijkt wel of ze met een laagje vet zijn overdekt. Er zijn ook bloemen zonder meeldraden of stampers.

Opmerkenswaard is wel, dat de kleur der bloemen zooveel invloed heeft op de bezoeken die ze van bijen, vlinders, enz. ontvangen. De lievelingskleur der honingbij bijv. is paars-blauw, ook zuiver blauw en paars trekken haar aan, geel minder en rood wordt bepaald door haar verafschuwd. Vlinders daarentegen zijn zeer gevoelig voor rood. Wespen houden 't meest van donkerbruin, vliegen van bruingeel en vleeschkleur. Met deze voorliefde voor kleuren houdt ook de afwisseling van kleuren in de opvolgende jaargetijden verband. Het eerst, in April en Mei zijn de witte kleuren, die door alle insecten gezocht worden, overwegend. Het geel bereikt zijn hoogtepunt in Mei (koolzaad), vermindert in den loop van den zomer, maar stijgt dan weer tot October.

In het vroege voorjaar ziet men weinig rood, dan zijn er ook nog weinig vlinders. In den loop van den zomer komt deze kleur steeds meer voor om in September haar hoogste punt te bereiken. Paars en blauw ondergaan minder schommelingen. In de lente, als voornamelijk de bijen rondvliegen en in den herfst komen ze 't meest voor.

Maar reeds te lang werd deze inleiding. Er zou geen plaats overblijven om te vertellen van de Roos.

De gekweekte Roos is afkomstig uit Midden-Azië, waar ze thans nog veelvuldig voorkomt. Door kweeking is een zoo groote verscheidenheid ontstaan, dat er op het aantal soorten geen oog meer is te houden.

Bij de wilde roos, die ook in ons land vaak voorkomt, is duidelijk waar te nemen hoe de bloem van de roos gebouwd is. De bloembodem, d.i. de top van den bloemstengel, is urnvormig en draagt op den verdikten rand 5 kelkblaadjes, 5 omgekeerde hartvormige bloemkroonbladen, zacht-rose gekleurd, en een groot aantal goudgele meeldraden. In de holte van den bloembodem bevinden zich de talrijke stampers, waarvan de stempels door vrij

lange stijlen worden gedragen. Als de vruchten rijp zijn wordt de urnvormige bloembodem sappig en rood en verandert in den z.g. rozenbottel.

Onze gekweekte roos heeft veel minder meeldraden dan de wilde, maar zooveel meer bloembladen. Zelfs zijn er rozen die in 't geheel geen meeldraden meer bevatten en dus onvruchtbaar zijn. De meeldraden zijn dan alle tot bloembladen vervormd. Die overgang van meeldraden in bloembladen heeft wel bij meer planten plaats. Bij de witte plomp, een vaak voorkomende waterplant, kan men gemakkelijk zien hoe dat gaat, daar in de meeste plomp-bloemen gedeeltelijk vervormde meeldraden worden aangetroffen.

Ten tijde van Napoleon hielden in Frankrijk hooggeplaatste personen zich met het kweken van rozen onledig. Vooral zijn eerste gemalin, Keizerin Josephine, hield er van. Maar ook in Engeland en Duitschland was het kweken van rozen in de mode. Aan die omstandigheid is het toe te schrijven, dat zoovele soorten van rozen den naam dragen van personen.

De mooiste thee-rozen dragen den naam: Maarschalk Niel en Gloire de Dyon (= roem van Dyon). Thee-rozen hebben vrij stevige takken, roode weinig gekromde stekels en groote welriekende bloemen. In het begin van de vorige eeuw werden de thee-rozen uit China naar Europa overgebracht. De Maarschalk Niel is geel van kleur, jammer dat de stengel niet heel stevig is, zoodat deze bij uitstek prachtige bloem niet rechtop staat, maar overhangt. De Gloire de Dyon is steviger van stengel en vleeschkleurig. De prachtige rose La France en de roomkleurige Keizerin Augusta Victoria zijn eveneens zeer bekende fraaie rozen. Ze zijn ontstaan door kruising van thee-rozen. Door haar donker-karmijn roode kleur en sterken geur onderscheidt zich de Prince Camille de Rohan, een remontant, — d. w. z. een doorbloeiende roos. De meeste rozen die we tot nu toe noemden hebben een heerlijken geur. Maar er zijn ook rozen zonder geur, bijv. de prachtige witte Frau Carl. Droschke en de fraaie rose Baron Rotschildt.

Ook in ons eigen land heeft vooral in de laatste jaren de rozenteelt een hooge vlucht genomen en vele fraaie soorten dragen nu echt Nederlandsche namen, zooals: Koningin Wilhelmina, Koningin Emma, Naarden, Veluwe-zoom, Rembrandt, Mevrouw Dora van Tets, enz.

Een vereeniging van rozenliefhebbers „Nos jungunt rosae,” een Latijnsche uitdrukking die beteekent: de rozen vereenigen ons, en de rosariums te Utrecht, Amersfoort en vooral die te Arnhem (op Sonsbeek) hebben veel bijgedragen tot bevordering van de rozenteelt in ons vaderland.

* *
*

Ofschoon nergens in den Bijbel blijkt dat de oude Israëlieten bloemen kweekten om hun schoonheid, hadden ze toch blijkbaar veel met bloemen op. Ook met de roos. De roos van Saron, zoowel als de roos van Jericho zijn bekend geworden. Of in den Bijbel met het woord roos dezelfde bloemen bedoeld worden die wij met dien naam aanduiden, is echter niet zeker. Bij Grieken en Romeinen en in Egypte werden de rozen wel gekweekt. En die volken besteedden er ongelooflijke sommen gelds voor. Keizer Nero, de wreedaard, gebruikte bij een enkel gastmaal als versiering voor driemaal honderdduizend gulden aan rozen en Keizer Helio-gabalus bestrooide eens zijn gasten met zooveel welriekende rozen, dat ze er als onder bedolven raakten.

Kleopatra, een Egyptische Koningin, liet eens bij een feest den vloer der feestzaal een meter hoog met rozen bedekken. Daar kon men dus in letterlijken zin op rozen gaan, een uitdrukking die nu nog wel eens gebruikt wordt om voorspoed, geluk aan te duiden. Misschien staat daarmee wel in verband de gewoonte om bij zekere gelegenheden, bijv. bij een huwelijk, voor de jonggetrouwden bloemen te strooien, als een beeld van den voorspoed, dien men hun toewenscht op hun levenspad.

In de Christelijke Kerk, vóór de Hervorming, bekleedde de roos een belangrijke plaats. En ook thans nog in de Katholieke Kerk. Denk maar eens aan den rozenkrans en aan de Gouden Roos. De rozenkrans (de groote n.l.) bevat, naar het aantal der psalmen 15×10 kralen, om de Ave Maria's te tellen en tusschen elk tiental een grootere voor een Paternoster. Ave Maria's en Paternosters zijn Roomsche gebeden.

De Gouden Roos is een prachtig van goud vervaardigd sieraad, in den vorm van een roos. Elk jaar op den Rozenzondag, d.i. de derde Zondag vóór Paschen, draagt de Paus, na het houden

der mis, zulk een roos in de processie mee rond, waardoor de gouden bloem wordt gewijd. Later wordt ze dan aan een of andere vorstelijke persoon geschonken, die zich voor de Roomsche Kerk heeft verdienstelijk gemaakt.

De bogen der vensters en de spitsen der torens, die in de middeleeuwen verrezen, werden veelvuldig met rozen versierd.

De spreekwijze: *onder de roos* bewaart de herinnering aan de aloude gewoonte om haar te beschouwen als het beeld der stilzwijgendheid. Dat de roos gebruikt werd als het beeld daarvan, vindt zijn oorsprong in het geloof der oude Grieken. Zij meenden dat er een massa goden waren, die zonder dat ze gezien werden in bosschen, spelonken enz. leefden, en hadden allerlei wonderlijke verhalen over hetgeen die goden onder elkander deden en bespraken, precies zooals de menschen. Zoo verhaalden ze, en geloofden werkelijk dat het waar was, dat de godin Venus allerlei ongeoorloofde dingen deed. Om nu Harpocratus, de god van de stilzwijgendheid, te bewegen van dat alles niets te verklappen liet ze hem door Cupido een prachtige roos brengen. De herinnering aan dat oude verhaal was oorzaak dat men aan de zoldering van feestzalen een roos, gebeeldhouwd of geschilderd, aanbracht, om de gasten in te scherpen dat ze behoorden te zwijgen over hetgeen binnen de wanden der feestzaal, dus „onder de roos” te midden van de algemeene vroolijkheid gebeurde.

Een heel mooi verhaal, al is het maar een legende, dus niet werkelijk zoo gebeurd, waarin rozen ter sprake komen is dat van Elisabeth van Thüringen, de vorstin die haar leven besteedde met het helpen van armen en zieken. Haar man, Graaf Lodewijk, vond het echter niet goed dat ze zoo heel veel weggaf, vaak meer dan ze missen kon. Op zekeren dag, toen ze een voorraad levensmiddelen in haar draagmand had gedaan en zich op weg had begeven om die aan de armen te brengen, ontmoette ze onverwachts den Graaf, die haar vroeg wat ze in haar mand had. Elisabeth, die haar man niet graag wilde ontstemmen, werd verlegen en wist niet wat ze antwoorden moest. Lodewijk drong er op aan dat zij het hem zou laten zien wat in de mand was. Maar hoe verbaasd was Elisabeth, toen bij 't opendoen, de mand gevuld bleek met witte en roode rozen, zoodat de Graaf, die er geen bezwaar in had als ze slechts bloemen aan de zieken bracht, haar verder ongemoeid liet gaan.

Zulke verhalen van wonderen, waardoor Elisabeth uit de verlegenheid werd gered, kwamen er verscheidene in omloop. Ze moesten dienen om de menschen te leeren, dat wie Gods wil doet en op Hem vertrouwt, in alle omstandigheden op Zijn hulp rekenen kan.

In de vijftiende eeuw werd in Engeland een burgeroorlog gevoerd, die de Rozen-oorlog wordt genoemd, eigenlijk: de oorlog der Roode en Witte Roos, omdat de aanhangers der eene partij, die van het huis York een witte, en die van het huis Lancaster een roode roos als onderscheidingsteeken op hun hoeden bevestigd hadden. In den tuin van den „Tempel” het gebouw van de Tempeliers te Londen, zoo verhaalt Shakespeare, maakte Richard Plantagenet, hertog van York, voor tal van aanwezigen duidelijk, dat hij met recht aanspraak maakte op den troon. Daar evenwel zijn aanhangers aarzelden zich uit te spreken, noodigde hij hen uit door een zinnebeeldige handeling te toonen hoe ze gezind waren.

Wie een echt edelman is, zoo zei hij, en meent dat het recht aan mijn zijde is, plukke met mij van deze struik een witte roos.

Daarop plukte zijn tegenstander, de graaf van Somerset, een roode roos met de woorden: wie geen lafaard of vleier is en de partij der waarheid durft omhelzen, volge mijn voorbeeld.

Al de aanwezige lords en heeren kozen daarop partij, en plukten een roode of witte roos.

Dit gebeurde op een zomeravond van het jaar 1452 en daarmee begon de Rozenoorlog, die 30 jaren duurde en honderdduizenden menschenlevens kostte.

